

Verslag bijeenkomst klimaatadaptief groenbestek 03-12-2020

Locatie: Wellantcollege (Blauwe Hotspot), Chico Mendesring 825, 3315 WX Dordrecht

Aanwezigen:

Provincie Zuid-Holland

Olga Kempen

Joost Smits

Wellant College

Ton Schuller

Inge Thuys

Inholland

Nick Pruijn

Marjolein Stoeken

Stichting Blauwzaam

Rolia Wiggelinkhuijsen

Binder Groenvoorzieningen

Rob Luyk

Van Hall Larenstein

Lector Emiel Elferink

Aron Jonker

Dirk Jonker

Gemeente Molenlanden

Ard Hoeijenbos

Omgevingsdienst Zuid-Holland zuid

Roos Marinissen

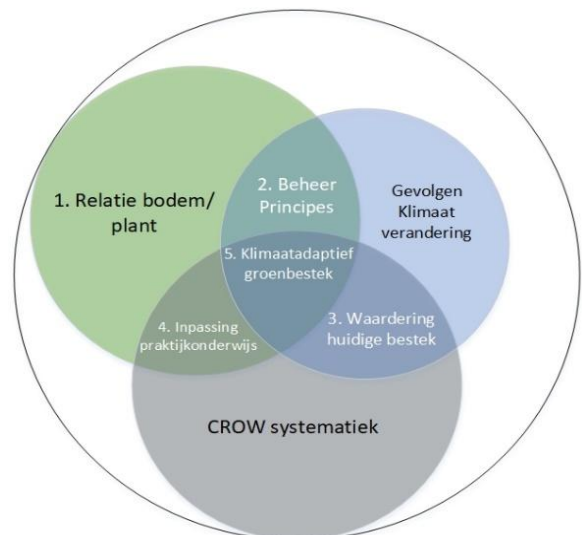
...

1. 10:15 –10:20 Mededelingen

We zijn later begonnen vanwege moeilijkheden in het verkeer van verschillende mensen. Het gezamenlijke doel en de vormgeving van het project wordt nog even scherp neergezet zodat alle partijen (zeker de nieuwe gezichten) weer helder hebben wat we met z'n allen aan het doen zijn. Het conceptueel model van de werkpakketten wordt nogmaals getoond en hun onderlinge relaties aangeduid.

2. 10:20 – 10:25 Nieuwe gezichten

Hier hebben we te weinig aandacht aan besteedt vanwege de late opstart. Provincie Zuid-Holland zat voor het eerst aan tafel. Joost Smits en Olga Kempen zijn namens de Provincie aangeschoven. Joost is projectleider Dienst Beheer infrastructuur en Olga is adviseur omgevingskwaliteit. Gemeente Deurne is vooral inhoudelijk aangehaakt. Volgende week gaan we hier verder in gesprek over hun rol en gewenste uitkomsten. Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid had naast Roos Marinissen ook twee extra

vertegenwoordigers meegenomen. Aan hen moet ik mijn oprechte excuses maken, dat zij zich niet hebben kunnen voorstellen. Omwille van de tijd doken we meteen de inhoud in.

3. 10:25 – 11:50 Tussentijdse resultaten

Inholland

Marjolein Stoeken van het Inholland deelt haar bevindingen van werkpakket 1 met de groep. Ze heeft zich gefocust op zandbodems omdat hier de meeste onderzoeken gedaan zijn mbt plant bodem interacties. Ze laat weten dat voor een goede droogteresistente bodem een aantal criteria belangrijk zijn:

Parameters onderscheiding droogteresistente percelen van droogtegevoelige

- 1. middels diepere beworteling (38cm droogtegevoelige; 54cm droogresistente percelen)
  - 2. een hoger lutumgehalte: oftewel die percelen zijn lemiger → nutrienten
  - 3. een significant lager C/N-ratio van organische stof
  - 4. een tendens tot hoger vochtpercentage
  - 5. een tendens tot een dikkere donkere laag
  - 6. een lagere indringingsweerstand
  - 7. een betere visuele beoordeling van de bodemstructuur (% kruimels, % afgeronde elementen en % scherpblokkige elementen)
- van Eekeren en Bokhorst. (2010)

Deze liggen logischerwijs grotendeels in lijn met de criteria van een vochtvasthoudende bodem. Deze criteria kunnen worden vertaald naar de volgende basismaatregelen:

Maatregelen vochtleverend en waterbergend vermogen

- 1. Verhogen organische stof (MR: graslandvernieuwing reduceren → < verlaging OS; Let op grenzen doorlaatbaarheid, aan koolstof vastlegging)
- 2. Verhogen grondwaterstand (MR: Verhogen capillaire nalevering: stuwen, ophogen slootbodems en dempen van greppels)
- 3. Verdiepen beworteling (MR: vegetatie keuze)
- 4. Indringingsweerstand verlagen & bodemstructuur verbeteren (MR: groencompost & beworteling, wormactiviteit stimuleren)
- 5. Stimuleren of introduceren regenwormen (MR: verhogen waterinfiltratie)

Deze kunnen gezien worden als de eerste aanzet tot draaiknoppen waar klimaatadaptief bodembeheer mee samengesteld kan worden. We zijn er nog niet maar de basis ligt er.

Tijdens de discussie ontstaat er onenigheid over het focusgebied van het onderzoek. Wat nemen we nou wel mee en wat nou niet. Focussen we ons op een casusgebied of niet? Hebben we het over de landbouw of de openbare ruimte? Stedelijke of landelijke omgeving? Nemen we alle ontwikkelingsstadia mee (van pioniers tot bos)?

Van Hall Larenstein

Aron en Dirk Jonker van het Van Hall Larenstein in Velp vertellen over hun eerste bevindingen mbt werkpakket 3. Ze hebben in kaart gebracht welke RAW-bestekken er allemaal zijn en hoe deze zijn opgebouwd. Ze willen de elementen van de RAW-bestekken toetsen op de mate van klimaatmitigatie. Ze geven aan dat ze wachten op de klimaatadaptief beheermaatregelen uit WP1/2 om verder te kunnen. De studenten komen tot de conclusie dat de bestekken (beeldbestekken) vrij weinig ruimte laten voor vrije invulling van de beheerder. Het gras moet gewoon op een hoogte van x cm staan. Er is ruimte voor verbetering richting kwaliteitsbestekken, maar daar moet veel voor gebeuren.

Nadat de studenten aan het woord zijn geweest komt de discussie van afbakenen weer op gang. Ten behoeve van de tijd die nog rest is het goed om keuzes te maken. De volgende vragen komen aan bod: Welke aspecten van klimaatsverandering? Gaan we ook hittestress tegen of houden we het bij water? Hoe zit het met verzilting?

Consensus wordt bereikt op openbare ruimte en bestaand groen. Ook is er enigszins overeenstemming over de focus op de eerdere successie stadia (gras en ruigte). Dit is ook sneller toe te passen binnen de percelen van het mbo. Maar omdat we binnen de tijd niet tot een gezamenlijke conclusie ind e afbakening konden komen draagt Nick Pruijn aan om een aanzet tot project definitie te komen. Hij deelt deze met de rest van de groep voor feedback. Zie de aanzet hieronder:

Project definitie

In dit project beogen we bestaand groen en de onderliggende bodem in de openbare ruimte bij te laten dragen aan klimaatmitigatie door met beheer het watervasthoudend vermogen te vergroten. Dit vergroot zowel de droogteresistentie in tijden van waterschaarste en hoge temperaturen, als de waterretentie in tijden van waterovervloed.

Wat doen we niet:

Inrichtingsvraagstukken (het gaat om beheer)

De klimaatproblematiek compleet oplossen

Verzilting mitigeren

Hittestress voorkomen. Daar dragen we wel aan bij door vegetatie/bodem beter droogteresistent te maken, waardoor de vegetatie beter in staat is zijn koelend vermogen in te zetten in tijden van hitte en droogte. Dit is echter niet het primaire doel. (mogelijke spin-off)

Er wordt gesproken over een systeem waarin we onze bevindingen, tussen en eindresultaten kunnen delen. Er wordt ingestemd dat we met Onedrive gaan werken en dat Nick die deze week aanmaakt. Rolia oppert dat er een gedegen mappenstructuur moet worden aangehouden.

Daarnaast wordt overeengekomen dat er tweewekelijks een update komt vanuit het Inholland als projectleider over de gang van zaken en nieuwe inzichten. De inhoud van deze update zal vanuit de bestanden op de Onedrive komen. Dus voor iedereen zaak om hier documenten op te delen.